

TRANG PHỤC CỔ TRUYỀN CỦA NGƯỜI DAO Ở VIỆT NAM

L. MINH

Người Dao ở Việt Nam có 620.538 người, đứng vào hàng thứ 9 trong bảng danh mục các dân tộc ở Việt Nam (Theo Tổng điều tra dân số năm 1999). Người Dao là một trong những tộc người có nhiều ngành, nhóm địa phương. Nếu dựa theo tên tự gọi, tên phiên âm và những tên mà tộc người khác gọi thì có thể có tới hơn 20 nhóm Dao khác nhau.

Từ sau Cách mạng tháng Tám 1945 và nhất là từ ngày đất nước đi vào thời kỳ đổi mới, sự giao lưu văn hoá giữa các vùng, giữa các dân tộc được mở rộng, điều đó ảnh hưởng rất mạnh đến văn hoá các dân tộc nói chung và trang phục nói riêng. Nhiều nét văn hoá truyền thống, trong đó có trang phục cổ truyền biến đổi nhanh chóng. Vì vậy, tìm hiểu về *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam* là việc làm rất cần thiết và đúng như Nghị quyết Trung ương lần thứ 5, khoá VIII của Đảng đã chỉ rõ: “hết sức coi trọng bảo tồn, kế thừa, phát huy những giá trị văn hoá truyền thống, văn hoá cách mạng, bao gồm cả văn hoá vật thể và văn hoá phi vật thể”. Nghiên cứu trang phục, đặc biệt là trang phục cổ truyền dân tộc là để bảo tồn bản sắc văn hoá dân tộc, đồng thời phát huy cái hay, cái đẹp của nó, để làm cho chủ nhân của các bộ trang phục ấy, cần phải giữ gìn và tôn trọng nó, không để nó bị mai một đi.

Cuốn sách *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam* của tác giả Nông Quốc Tuấn, cán bộ Bảo tàng Văn hoá các dân tộc Việt Nam do Nhà xuất bản Văn hoá dân tộc ấn hành vào đầu năm 2002 đã đáp ứng những yêu cầu đó. Sách in khổ 13 cm x 19 cm, dày 244 trang. Ngoài *Lời mở đầu*, *Kết luận*, có 4 chương: *Chương 1*, Sơ lược về người Dao ở Việt Nam; *Chương 2*, Trang phục cổ truyền của các nhóm Dao ở Việt Nam; *Chương 3*, Trang trí trên trang phục; *Chương 4*, Trang phục Dao từ cái nhìn tổng thể. Cuốn sách này như một bức tranh toàn cảnh về trang phục của người Dao, một thành viên trong đại gia đình các dân tộc Việt Nam.

Chương *Sơ lược về người Dao ở Việt Nam*, tác giả đã nhấn mạnh đến các đặc điểm dân số, địa vực cư trú; nguồn gốc lịch sử tộc người; đời sống kinh tế và đời sống văn hoá (văn hoá vật chất và văn hoá tinh thần) của người Dao ở Việt Nam. Đây là dân tộc di cư vào Việt Nam rất sớm, có lẽ từ thế kỷ XIII vào kéo dài cho mãi đến những năm đầu thế kỷ XX. Họ di cư vào Việt Nam theo hai đường: đường bộ và đường biển. Vì thế, cho đến nay người Dao có nhiều tên gọi, cư trú chủ yếu ở vùng cao, hầu như không có ruộng nước, đời sống chủ yếu dựa vào nương rẫy, với tập quán du canh du cư.

Tôi rất thích chương viết về *Trang phục cổ truyền của các nhóm Dao ở Việt Nam*. Có lẽ đây là chương viết có nhiều tài liệu và được điều tra nghiên cứu ở nhiều địa bàn trong cả nước ta. Tác

giả đã trình bày trang phục cổ truyền của các nhóm Dao ở Việt Nam từ quá trình làm ra trang phục: trồng bông dệt vải, nhuộm vải, cách may trang phục, trang trí hoa văn; đến trang phục của các nhóm: Dao Đỏ, Dao Lô Gang, Dao Thanh Y, Dao Thanh Phán, Dao Tiên, Dao Quân Chệt, Dao Quân Trắng, Dao Tuyển. Chương này tác giả cho người đọc hiểu biết về trang phục của các nhóm Dao, từ trang phục của đàn ông, đến trang phục của phụ nữ, trẻ em, trang phục thông ngày đến trang phục lễ tết và trang phục của thầy cúng. Cuối chương tác giả có bảng phân loại rất chi tiết cụ thể về các thành phần của một bộ trang phục Dao cổ truyền; và có 4 bảng so sánh các bộ phân trang phục của các nhóm Dao.

Chương *Trang trí trên trang phục*, tác giả đã rất đúng khi cho rằng nghệ thuật trang trí hoa văn trên trang phục là một kho tàng nghệ thuật tạo hình đặc sắc, đậm đà tính tộc người. Tác giả đã trình bày cách trang trí hoa văn trên khăn đội đầu, mũ, áo, yếm, dây lưng, váy, quần, xà cạp, đồ trang sức... của trang phục nữ, nam, trẻ em, thầy cúng. Cuối chương đã thống kê được 58 mô típ hoa văn trang trí trên trang phục Dao ở Việt Nam từ tên gọi tiếng phổ thông, tiếng Dao, màu sắc, vị trí trang trí, kỹ thuật trang trí và nhóm Dao sử dụng. Có lẽ đây là bản tổng hợp toàn diện, công phu và chi tiết nhất trong cách nghiên cứu hoa văn của tác giả.

Chương cuối cùng, tác giả nhận diện *Trang phục Dao từ cái nhìn tổng thể*. Đây là phần viết mang tính khái quát từ các chương mục đã trình bày ở trên. Phần này, tác giả đã nhận định trang phục Dao có tính thống nhất và tính địa phương. Sự đa dạng của văn hoá Dao là do cố kết nội bộ của họ còn ở mức độ thấp và biến chuyển còn chậm cho nên việc tồn tại nhiều nhóm địa phương đã phản ánh tính chất đó. Sự giống nhau cơ bản của trang phục Dao qua nguyên liệu, kỹ thuật tạo hình, kỹ thuật cắt may, màu sắc và

cách trang trí hoa văn đó là tính thống nhất của trang phục Dao.

Dựa trên những tài liệu dân tộc học thu thập được qua các đợt khảo sát điền ở các địa phương tác giả của cuốn sách đã dựng lên chân dung trang phục của người Dao. Đồng thời, cũng nêu ra những nét biến đổi, phát triển của nó trong tình hình hiện nay và những giải pháp giữ gìn và bảo tồn những giá trị văn hoá trang phục Dao.

Ngoài những ưu điểm đã trình bày ở trên, cuốn sách *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam* của Nông Quốc Tuấn cũng còn những nét gọn, nếu được khắc phục chắc rằng giá trị của nó còn được đánh giá cao hơn. Về bố cục, các chương mục trong cuốn sách chặt chẽ, làm cho người đọc khó hình dung trang phục hiện nay của người Dao như thế nào. Ví dụ chương 2, tác giả trình bày 2 mục lớn: Quá trình làm ra trang phục; và Trang phục cổ truyền của người Dao Đỏ. Nhưng ở mục 2 tác giả lại trình bày cả trang phục của người Dao Lô Gang (tr. 68), Dao Thanh Y (tr. 76), Dao Thanh Phán (tr. 85), Dao Tiên (tr. 95), Dao Quân Chệt (tr. 110), Dao Quân Trắng (tr. 119), Dao Tuyển (tr. 132) và trang phục của trẻ em (tr. 139)... Hay phần *Những biến đổi của trang phục Dao* chỉ để trong một mục nhỏ của chương 4 và có hơn 2 trang viết là chưa hợp lý (tr. 223); số liệu thống kê chưa được cập nhật, ví dụ số lượng dân tộc Dao (tr. 11).

Mặc dù còn có những khiếm khuyết, những chương mục ít tài liệu cụ thể, chưa sâu, song, nhìn chung cuốn sách này không chỉ có giá trị khoa học, mà còn đóng góp vào việc xây dựng và bảo vệ những giá trị văn hoá truyền thống của dân tộc Dao nói riêng, các dân tộc ở Việt Nam nói chung.